

<https://doi.org/10.62837/2024.4.292>

E.SÜLEYMANOV
Milli Aviasiya Akademisi Öğretim Üyesi,
TC. Gazi Üniversitesi Tarih Eğitimi
Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi
(Ankara, Gazi Üniversitesi Beşevler ,Mail;
elchin.suleymanov@naa.edu.az)

İSTİKLÂL FEDÂİSİ MEHMET ÂKİF ERSOY'UN HAYAT VE FAÂLİYETİ **(1873-1936)**

XÜLASƏ

Öz: Bu biyografik araştırmada amaç istiklâl şairi Mehmet Âkif Ersoy'un hayat ve faâliyetinin tamamını öğrenmek olmuştur. Bahsi geçen bu çalışmada; şairin çocukluğu, eğitim yılları, Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Türkiye'sinde ve yurtdışında geçen siyasi hayatı; Kastamonu'ya gitme, orada 2 ay yaşama nedenleri, Sebül-ül Reşat Dergisi'nde edebî; öğretmen ve akademisyen olarsa Türkiye ve yurtdışında pedagojik faâliyetleri, peyderpey şekilde kronolojik sırayla araştırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yönteminde sıklıkla tercih edilen doküman analizi kullanılmıştır. Tabir-î caizse bu eserde erişilebilir çevrimiçi doküman kaynaklarla şairin edebî, siyasi hayat ve faâliyetinin yanı sıra; M. Â.Ersoy'un dahi şahsiyet olması bağlamında zamana yönelik kişiliğinin panoraması da bu haseple yorumlanarak aydınlatılmıştır. Ayrıca Mehmet Âkif Ersoy'a yönelik önemli hususlara, tahlillere değinilen bu eserde şairin hayat ve faâliyetinin tümünü kapsamakla kaynaklara dayalı öneme hâiz bilgilerle donatılarak tüm okurlara; özellikle de eğitimci, tarih ve edebiyatçılara, birer doküman teşkil etmekle bilime katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Hayatı, Yurtiçi/yurtdışı faaliyeti.

Tema: Eğitim Tarihi, Tarih Eğitimi.

Elcin Suleymanov

THE LIFE AND ACTIVITY OF INDEPENDENCE **POET MEHMET ÂKİF ERSOY**

(1873-1936)

The aim of this biographical research was to learn the whole life and activity of the independence poet Mehmet Âkif Ersoy. In this study, the education of the poet, the Ottoman Period, Republican Turkey; his political life abroad, the reasons for going to Kastamonu, literary in Sebül-ül Reşat Magazine; As a teacher and academician, his pedagogical activities in Turkey and abroad were investigated in chronological order. In the study, document analysis, which is often preferred in the qualitative research method, was used. In this work, so to speak, accessible online document sources as well as the poet's literary, political life and activity; In the context of M. Â.Ersoy's genius personality, the panorama of his personality for time has been interpreted and illuminated. In addition, in this work, where important

issues and analyzes for Mehmet Âkif Ersoy are mentioned, it covers the whole of the poet's life and activity and is equipped with information of importance based on sources; it contributes to science by creating documents for all readers, especially historians and literati.

Keywords: *Mehmet Âkif Ersoy, His life, Domestic/international activity.*

Theme: *History of Education, History Education.*

Э.Сулейманов

**ЖИЗНЬ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МЕХМЕТА АКИФА ЭРСОЯ,
ЖЕРТВОВАНИЕ НЕЗАВИСИМОСТИ
(1873-1936)
Резюме**

Целью данного биографического исследования было изучение всей жизни и деятельности поэта-независимого поэта Мехмета Акифа Эрсоя. В этом исследовании упоминается; детство поэта, годы образования, османский период, политическая жизнь в республиканской Турции и за рубежом; Причины поехать в Кастамону и прожить там 2 месяца, литературно в журнале *Sebül-ül Reşat*; Его педагогическая деятельность как учителя и учёного в Турции и за рубежом изучалась постепенно и в хронологическом порядке. В исследовании использовался анализ документов, которому часто отдают предпочтение в качественных методах исследования. В этом произведении, так сказать, литературно-политическая жизнь и деятельность поэта, а также доступные онлайн-источники документов; Именно поэтому в контексте гениальности М. А. Эрсоя осмыслена и освещена панорама его личности во времени. Кроме того, эта работа, затрагивающая важные вопросы и анализирующая деятельность Мехмета Акифа Эрсоя, охватывает всю жизнь и деятельность поэта и предоставляет всем читателям важную информацию, основанную на источниках; Он вносит вклад в науку, представляя собой документ, особенно для педагогов, историков и писателей.

Ключевые слова: Мехмет Акиф Эрсой, его жизнь, внутренняя/международная деятельность.

Тема: История образования, Историческое образование.

Giriş

Tarafımızdan hazırlanmış olan bu araştırmada İstiklâl Fedâisi Mehmet Âkif Ersoy'un (1873-1936) hayatını erişime açık basın, internet, belgesel, ansiklopedi, kitap, arşiv belgeleri kaynaklarıyla araştırılmış, ve derlenerek merhum şairin hayat ve faaliyetleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada İstiklâl Şairi Mehmet Âkif Ersoy'un (1873-1936) hayat ve faaliyetinin tümü doküman incelemesine tabii tutularak araştırılmıştır. Ayrıca, şairin hayatının tümü çeşitli kaynaklardan

yararlanılmakla gerçekleştirilen bu çalışma, biyografik eser olmakla da bilime katkı sağlaması bağlamında önem arz etmektedir.

Çocukluğu, İlk ve Ortaokul Eğitimi

1873 yılında İstanbul, Fatih'te dünyaya göz açtı. Babası hafız, Fatih Medresesi'nin müderrisi Arnavut türkü Mehmet Tahir Efendi, annesi Buharalı Emine Şerife hanımdır. 1877 yılında ilköğrenimine 4 yaşındayken Fatih'te Emir Buhari Mahalle Mektebinde başladı. Bundan 3 yıl sonra ise, 1891 yılında iptidai (ilkokul) bölümüne geçti ve babasından Arapça dersler almasıyla Arapçayı öğrendi. 'Safahat' adlı eserinde, "Hem babam hem hocamdır, ne biliyorsam kendisinden öğrendim" demiştir. Aynı yıllarda Mühürdar Emin Paşa'nın oğulları İbnülemin Mahmut Kemal ve Ahmet Tevfik'in özel hocaları olan babası Tâhir Efendi derslerini yazın Emin Paşa'nın Yakacık'taki köşkünde vermekteydi (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2003). Ailece köşkün bir dairesinde kaldıklarından Âkif de bir taraftan bu derslere katılmakta, diğer taraftan ise iki kardeşle arkadaşlık yapmakta ve kardeşlerin büyüğü Mahmut Kemal ile birlikte manzumeler yazmaktaydı. 1892 yılında ortaöğrenimine Fatih Merkez Rüştiyesinde başladı. Ayrıca, bu yıllarda şair Fatih Camii'nde Farsça derslerini takip etti. Dil derslerine büyük ilgi duyan Mehmet Âkif, rüştiyedeki eğitimi boyunca Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca'yı mükemmel düzeyde öğrendi. Buradayken eğitiminde Türkçe Öğretmeni Hersekli Hoca Kadri Efendi'nin büyük rolü oldu (Altınbaş,2015). 1885'te dönemin gözde okullarından Mülkiye İdadisinde eğitimine başlayan şair 1888'de okulun yüksek kısmına devam etmekte iken babasını kaybeder. Ardından Fatih'te başlayan yangınında evlerinin yanması sonucu ailenin yoksulluk hayatı başlar. Bu sebeplerden idadini yarım bırakır. Babasının öğrencilerinden olmuş Mustafa Sıtkı Efendi aynı arsa üzerine küçük bir ev yapar ve aile bu evde yaşamaya başlar. Ailede yaşanan maddi sıkıntılar Mehmet Âkif'in Mülkiye İdadisi'ni bırakmasına neden olur ve ilk sivil veteriner yüksekokulu olan Ziraat ve Baytar Mektebine (Tarım ve Veterinerlik Okulu) kaydolmasıyla sonuçlanır. 4 yılını geçirdiği mektepte hocası Rıfat Hüsamettin Paşa'nın saygısını kazanır (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Mehmet Akif Ersoy, 2021).

Spor Hayatı, Mülkiye Baytar İdadi Mektebinde Edebi, Memuriyet ve Evlilik Hayatı

Okul yıllarında spora ilgisini yoğunlaştırdı. Mahalle arkadaşı olmuş, Kıyıcı Osman Pehlivan'dan güreşi öğrenen genç M.A.Ersoy; Yüzücülük, uzun yürüyüş, at binme, koşma ve gülle atma spor alanlarında kendini geliştirerek yarışlara katıldı (TDVİA,2019). Şiire ve edebiyata olan merakı okulun son iki yılında yoğunlaşmıştı. Mektebin baytarlık bölümünü 1893 yılında Mekteb birincisi (Okul birincisi) olarak bitirdi. Mezuniyetinin akâbinde Mehmet Âkif, Fransızcasını geliştirmiş, Kur'an'ı ezberlemiş hâfiz olmuştu. 1893 ve 1894'te Hazine-i Fünun dergisinde birer gazeli, 1895'te ise Mektep mecmuasında "Kur'an'a Hitap" isimli şiiri yayımlanmıştır. Ailede yaşanan maddi sıkıntılar Mehmet Âkif'in Mülkiye İdadisini bırakmasına neden olur ve ilk sivil veteriner yüksekokulu olan Ziraat ve Baytar Mektebine (Tarım ve Veterinerlik Okulu) kaydolmasıyla sonuçlanır. 4 yılını geçirdiği mektepte hocası

Rıfat Hüsəmettin Paşa'nın saygısını kazanır. Mezun olduktan sonra T.C. Ziraat Bakanlığı'nda (Orman ve Vaadin ve Ziraat Nezareti) memur atanan Mehmet Âkif'in (1893–1913), ilk görevi veteriner müfettiş yardımcılığı olmuştur. Görev merkezi İstanbul idi, fakat ilk dört yılında teftiş için Rumeli, Anadolu, Arnavutluk ve Arabistan'da görev yaptı: *'Bu sayede halkla yakın temas halinde olma imkânı buldu. Bir seyahati sırasında babasının doğum yeri olan İpek Kasabası'na gidip amcalarıyla tanıştı. 1898 yılında Tophane-i Âmire Veznedarı Mehmet Emin Beyin kızı İsmet Hanım'la evlendi; bu evlilikten Cemile, Feride, Suad, Emin, Tahir adlı çocukları dünyaya geldi'*(TDVİA,2019).

Edebiyat Öğretmeni Olarak Mehmet Âkif Ersoy

Mehmet Âkif, şiir yazması beraberinde edebiyat öğretmenliği yaparak yaşamını sürdürür. Resimli Gazete'de, Servet-i Fünûn dergisinde şiirleri ve yazıları yayımlanmaya başlar. İstanbul'da bulunduğu sırada bakanlıktaki görevinin beraberinde Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebinde (1906) kitabet-i resmiye dersleri verir, akâbinde Çiftçilik Makinist Mektebinde (1907) Türkçe dersleri vermek üzere öğretmen olarak görev yapar. '1908'den sonra ise Edebiyat Fakültesi ile Dârülhilâfe Medresesi'nde "Osmanlı Edebiyatı" hocalığı' yapmıştır. '1908'den sonra ise Edebiyat Fakültesi ile Dârülhilâfe Medresesi'nde "Osmanlı Edebiyatı" hocalığı' yapmıştır:

Eserleri

- '' Kitap: Safahat (1911)
- Kitap: Süleymaniye Kürsüsünde (1912)
- Kitap: Hakkın Sesleri (1913)
- Kitap: Fatih Kürsüsünde (1914)
- Kitap: Hatıralar (1917)
- Kitap: Asım (1924)
- Kitap:Gölgeler (1918-1933) '' (Türk Dili ve Edebiyatı Teşkilatı Resmi Sitesi, 2021).

II.Meşrutiyet ve M.Â. Ersoy

II.Meşrutiyet Dönemi başladıkta Mehmet Âkif Umur-ı Baytar-ıye Dairesi Müdür Muavini olmuştur. Cennetmekan Sultan II.Abdulhamid Han'a karşı gelir(Altınbaş, 2015). Hatta yazmış olduğu hatıralarında ismini duyunca midesinin bulandığını kaydetmiştir. Bu yıllarda arkadaşları Eşref Edip ve Ebül'ulâ Mardin'le Sırat-ı Müstâkim isimli dergiyi çıkarır, derginin baş yazarı olur. İlk yayımında Fatih Camii adlı şiiri basılır. (TDVİA,2003). Mart 1912 tarihinden itibaren derginin ismi değiştirilerek Sebilü'r-Reşad adlandırılır. Dergi İslam birliğini desteklemiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından 10 gün sonra arkadaşı, Rasathane Müdürü Fatin Hoca'nın tavsiyesiyle 10 arkadaşıyla beraber II. Meşrutiyet'e karşı gelen, 'İttihat ve Terakki'ye üye olur, gizli faaliyetler yürütürler(Altınbaş, 2015).

I.Mısır Hayatı (İttihat ve Terakki' ve Yurtdışı Faaliyetleri - D.H.İ.C Başkâtibi)

1910 senesinde ilk defa Mısır'da bulunmuş, Medine'ni ziyaret etmiştir. İki aylık Mısır yaşamını "El Uksur'da" adlı manzumesinde kaleme almıştır 1912 yılındaysa Ord.Prof.Dr. Fuad Köprülü 'Safahat Meselesi Üzerine' Servet-i Fünûn Dergisine gönderdiği mektubunda M.A.Ersoy ve Türk Ocakları Genel Başkanı H.S. Tanrıöver'i sert şekilde eleştirmiştir (Musavver Salnâme-i Servet-i Fünûn, 1911-1912). Teşkilat-ı Mahsusa'dan gelen teklif üzerine 1914 senesinde İslam Birliği nizamını sürdürerek Almanya'ya gitti. Almanya'dan döndükten sonra Osmanlıya karşı gelmesi sebebi ile öğretmenlik görevlerinden alındı. Berlin Hatıraları adlı anılarından ibaret şiirini Berlin Hatıraları adlı Sebilürreşad'da yayımlattı. Şiir Fransız Ordularında Müslüman askerlere ithaf edilmişti ve uçaklardan askerlere atılarak okur kitlesi kazanmıştı. 1916 yılında 'Teşkilat-ı Mahsusa'dan gelen teklif üzerine Arabistan'a gönderildi. Arabistan'da 'Çanakkale Destanı'nı yazdı. Arabistan'dan dönerken 2 ay Lübnan'da ikamet etti. Buradayken "Necid Çölleri'nden Medine'ye" adlı manzumesini kaleme alarak seyahatlerini yazdı. 1918 yılında Mekke Emiri'nin referansıya Lübnan Şeyhülislamı tarafından Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye Cemiyeti (Ali İslam Şurası) başkâtipliğine atandı.1920 tarihindeyse ülkeye dönen şair Balıkesir Ulu Camii'de bir hutbe vermesi, Şebülreşad dergisinin radikal görüşleri, Kurtuluş Savaşı'nı desteklemesi dolayısıyla başkâtiplik görevinden ihraç edildi(TDVİA,2003).

Kastamonu Hayatı

Memuriyetten ve öğretmenlikten ihracından hemen sonra İstanbul hayatı onun için hayati tehlike riskini artırır. Bunun içindir ki şair Kastamonu'ya taşınmaya karar verir. İstiklal şairinin Kastamonu hayatını öğrenmek için, Kastamonu Açık Söz Gazetesi tarihe yol gösterir. Kaynaklara bakıldığında Akif'in 66 (64) gün burada ailesiyle yaşadığı anlaşılır. 19 Ekim 1920 tarihinde Kastamonu'ya gelişlerini oğlu Emin Ersoy hatıralarında kendi diliyle şöyle anlatır:

"Babam ile yine bir yaylı araba kiralayarak Kastamonu'ya geldik. Burada Olukbaşı Mahallesi'nde kocaman bir bahçe ortasında konak gibi münasip bir ev kiraladık. İki hafta sonra eşyaları ile birlikte üç yaylı arabayı dolduran annem, kardeşlerim, Halil Ağa ile birlikte geldiler. Zavallı annemin sevincini tarif edemeyeceğim. Babamı ve beni çok severdi. Tuttuğumuz evi pek beğendi. Yerleştik..."(Aydın,2019).

Milli Müdafanın savunucusu konumunda Kastamonu Açık Söz ve Kastamonu Vilayet gazeteleri şairin buraya taşınmasından bahsetmişlerdir:

"Büyük İslam şairi Edib-i Azam Mehmet Akif Beyefendi iki gün evvel şehrimize gelmiştir. Sebilürreşad'daki yazıları ve birçok asar-ı bergüzidesiyle İslam âleminin yegâne şairi olarak tanınan Akif Beyefendi'ye gazetemiz namına beyanı hoş âmedî eyleriz." diyerek satırlarına taşırken, Kastamonu Vilâyet gazetesi de; "Şirin ve müessir kalemîyle, eş'arıyla daima İslâm'ın elâm ve mesâibini terennüm eden Safahat'ın muazzez sahibi, büyük İslâm Şairi, Burdur Mebusu Mehmet Akif Beyefendi şehrimize teşrif etmişlerdir. Beyân-ı hoş âmedî eyleriz" (Aydın,2019). Kastamonu'da 1920 (5 Kasım) tarihinde Cuma günü Nasrullah Camii'de vaaz verir. Kastamonu Açık Söz gazetesi istiklal şairinin verecekleri vaazın duyurusunu şöyle

aktamıştır: “Nasrullah Kürsüsünde” başlığıyla “*Yarın Cuma namazından evvel Sebilürreşad Başmuharriri Mehmet Akif Beyefendi tarafından Nasrullah Cami-i Şerifi ’nde bir meviza irad buyurulacaktır*” (Yer; Elyazma Kütüphanesi, akt., Yılmaz, 2021)

Kaynaklara bakıldığında, onun Kastamonu’da olduğu dönemde Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Konya Valisine Akif’in yeni kurulan TBMM’ye mebus çıkarılması hususunda bir telgraf gönderdiği anlaşılmaktadır. Yılmaz (2021)’e göre, Akif’in burada yaşarken Şebülreşad’ın 3 sayısını; 464, 465 ve 466. sayılarının Kastamonu Vilayet Matbaası’nda basıldığını belirtmiştir: “*Mehmet Akif’in Nasrullah Kadı Camii ’ndeki vaazı oldukça uzun sürmüş, metni Sebilürreşad’ta on bir sayfa olarak yer almıştır*”. 24 Aralık 1920 tarihinde Kastamonu’dan ayrılarak Ankara’ya dönmüştür. Mehmet Akif’in Kastamonu’dan ayrılışını Açığsöz Gazetesi şu ifadelerle satırlarına taşımıştır: “*Sebilürreşad Ankara’ya Gitti...*” (Aydın, 2019). Yılmaz (2021)’e göre, “*Nasrullah Camisi ’ndeki vaazı tekraren basılıp cephede askerlere dağıtılmıştır. Bu vaazlarda Anadolu’nun içinde bulunduğu durumu anlatıyor, birlik mesajları veriyor.*”

İstiklal Marşı

“1920 yılının son aylarında Erkân-ı Harbiye Riyâseti’nin isteğiyle Maarif Vekâleti millî marş güftesi için bir yarışma açtı. Yarışmaya 700’den fazla şiir gelmesine rağmen nitelikli bir manzume bulunamayınca konulan maddî mükâfat sebebiyle yarışmaya katılmayan Mehmed Âkif’in de bir marş yazması ısrarla istendi. Meclisin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda okunan şiir ittifakla İstiklâl Marşı güftesi olarak kabul edildi. Ancak meclis kararı olduğu için kazanana verilmesi zaruri hale gelmiş bulunan nakdî mükâfat Âkif tarafından alınıp Dârü’l-mesâî adlı bir hayır cemiyetine bağışlanmıştır” (TDV, 2019). Şair İstiklal Marşının ödüllü olması gereği şiiri yazmaktan imtina etmiştir. Dönemin Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver Hasan Basri vasıtasıyla İstiklal şairi Mehmet Akif Ersoy’a haber göndermiş, ödülün hayır kurumuna verilebileceği maddesini eklettiklerini belirterek şairi ikna etmiştir. Şiiri TBMM Meclis kürsüsünde defalarca okuyan da H.S.Tanrıöver olmuştur (Çonoğlu ve Yavuz, 2021). Prof.Dr. Mehmet Serhat Yılmaz 2021 tarihinde Kastamonu Gazetesine Milli Marşla ilgili şunları anlatmıştır:

“*İstiklal Marşı’nın ilk nerede yayımlandığı konusunda bazen tartışmalar oluyor. Mehmet Akif Bey’in Ankara’da olması münasebetiyle Açığsöz Gazetesine Milli Marşı gönderirken aynı zamanda Sebilürreşad dergisine de gönderiyor. 17 Şubat’ta Sebilürreşad’da yayımlanıyor. Açığsöz gazetesi, pazartesi ve perşembe olmak üzere haftada 2 kez yayımlanıyor. Ankara’dan posta yoluyla buraya gelme süresi düşünüldüğünde daha önceki sayılara yetişmediği için 21 Şubat’ta yayımlandığını görüyoruz. Açığsöz Gazetesi, Ankara dışındaki İstiklal Marşı’nı yayımlayan ilk gazete. Diğerleri daha sonra kabul sırasında yayımlıyor. İstiklal Marşı’nın kabulü olan 12 Mart’tan çok daha önceki bir tarih olması dolayısıyla çok önemli.*” Bundan ziyade akademisyen marşın basımı için bahsi geçen gazeteye gönderilmesi hakkında da şunları tarihe not düşmüştür: “*Mehmet Akif, Kastamonu’da kaldığı sürece Milli Mücadele’ye Kastamonuluların verdiği desteği*

yakından görüyor. Çok iyi intibalarla ayrılıyor. İstiklal Marşı'nın yayımlanma sürecinde kendi yayımladığı bir dergi olan Sebilürreşad'a vermesi normal. Onunla birlikte de yayımlanması için Açığöz gazetesine göndermesinin sebebi bu intibadır” (Yılmaz,2021).

Kastamonu Nasrullah Camisinde konuştuğu vaazdan örnek;

‘Ey mü'minler, size ellerinden gelen fenalığı yapmaktan çekinmeyen, bu hususta hiçbir fırsatı kaçırmayan, dininize yabancı kimseleri kendinize sırdaş, dost, arkadaş kabul etmeyiniz. Bunların sureti hakdan görünerek size gülüyüz göstermelerine, hayırınızı ister gibi tavırlar takınmalarına asla kapılmayınız. Onların gece gündüz isteyip durdukları sizin felaketinizden, yıkılmanızdan, esaretinizden başka bir şey değildir. Baksanıza, size karşı kalplerinde besledikleri, düşmanlık o kadar dehşetli ki bir türlü zabtedemiyorlar da ağızlarından kaçırıyorlar. Hâlbuki yüreklerinde kök salmış olan husûmet, ağızlarından taşan ile kıyaslamak mümkün değildir, ondan çok fazladır, çok şiddetlidir. İşte bütün hakikatleri, âyeti celilemizle sizlere açıktan, açığa tebliğ ediyoruz, bildiriyoruz. Eğer akli başında insanlarsanız, eğer dünyada ve ahirette zelil olmak, hüsranda kalmak istemezseniz bizim âyeti celilemizin gereğince hareket ederek kurtulursunuz.’”(Yenişehir Belediyesi Resmi Sitesi,t.y.).

II. ve III. Mısır hayatı ve Türkiye’ye Dönüşü

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, (2021)’e göre II. defa Mısır’a gidişi Abbas Halim Paşa’nın 1923’te davetiyle gerçekleşmiştir. Görmek istediği İslam birliğinin olmaması onu hayal kırıklığına uğratmıştır. 1925 tarihinde Mısır’a giderek sürekli orda kalmıştır. ‘Mehmed Âkif’in Mısır yıllarında Kur’an meâlinden sonraki en önemli meşguliyeti, Kahire’deki el-Câmiatü’l-Mısriyye’nin Edebiyat Fakültesi’nde Türk dili ve edebiyatı dersleri vermesi oldu (1929-1936). İslâm âleminin perişan halinin kendisinde doğurduğu büyük ıstıraplarla geçti. Kahire’de bulunduğu yıllarda Mehmed Âkif, kendisini daima himaye eden Abbas Halim Paşa ile ailesi ve orada tahsilde bulunan Türk talebelerle teselli bulmaya çalıştı’(TDV,2019). Mehmet Akif Ersoy Mısır’da Kahire Üniversitesi’nde akademisyenken, tek parti iktidarına yönelik muhalif düşüncelerde bulunduğundan hayatına takipler devam etmiş ve T.C Dâhiliye Vekâleti tarafından ölene kadar fişlenerek izlenmiştir. Bu hususta tarihe gizli kalan dokümanlar ilk defa Muharrem Coşkun tarafından dokümanlar şeklinde kitaba yerleştirilerek incelemeye tabi tutularak araştırılmıştır. 74 adet ‘gizli’ ibaresiyle not düşülmüş topyekun dokümanlarda şairin Mısır’da hastalanması, Türkiye’ye dönerken de takip edilmesi, ‘Kod Adı; İrtica-906’ adlı dosya açıldığını, aynı isimli kitabında belirtmiştir (Coşkun, 2014). İstiklal şairi Mehmet Akif Ersoy’un Mısır’da kanser (karaciğer sirozu) hastalığına yakalandıktan sonra ülkeye dönmesine yönelik; Ata (2017) şairin Türkiye’ye dönmesinde arkadaşı Abdullatif Nevzad Ayasbeyoğlu’nun rolünün olduğunu, açıklamış, Ayasbeyoğlu’nun Akif’i muhavazakar olmasını savunan açıklamalarda bulunduğunu, kaleme aldığı makalesinde bile (1938) yazdığını belirtmiştir.

Mısır'da yaşadığı yıllarda, Dahiliye Vekaleti M.A.Ersoy hakkında T.C. Beyrut Başkonsolosluğuna yazdığı gizli dokümanda onun Mısır'daki muhalif faaliyetlerine bilgi istemesi üzerine Başkonsolos vekili cevabında 150'liliklere muhalif eserler verdiğini ve elyazısıyla bile düzeltmeler verdiğini yazmıştır (Bkz.ek-1). Dönemin Kahire şehrindeki T.C. Başkonsolosu Dahiliye Vekaletine yazdığı mektupta, Mısır'a İttihat ve Terakki'nin önde gelen simalarından Prens Halim Paşa'nın davetiyle gelmesini raporlamıştır. Ayrıca şairin burada yaşadığı sürede onu *'laikliğe karşı gelen muhalif kişilik'* olarak tanımlamış, fakat devlet ve hükümet aleyhine her hangi sakıncasının bulunmadığını belirtmiştir. Akif'in Kahire Üniversitesinde 4 ders verdiğini, profesör-akademisyen çalıştığını, muhalif 150'lerle dostluk yaptığını, ailesinin ve kendisinin sıhhatinde sık sık sorunlar yaşadığını belirtmiştir. (Bkz.ek-2). Şairin Antakya hayatı da takip edilmiş, İstanbul'dan yurda Prens Halim'in kızı Emine tarafından maddi yardım edilerek yerleştiğini, kanser hastalığına yakalandığı bu sebepten tekrar Mısır'a dönmeyeceği yazılmıştır (Bkz.ek-3). Bundan ziyade, şair hakkında takip dokümanlarına bakıldığında hasatneden çıkarıldıktan sonra Emine'nin Avukatı Fuat Şemsi İnan Beyin evine yerleştirildiği, onun hakkında bile takip yazışmaları olduğu da anlaşılmaktadır (Bkz.ek-4). Şairin ölümünde de takip edilmiştir. Takip dokümanlarında cenazesinde arkadaşı tarafından yüzünün kalıbı alındığı, törene kimlerin katılması bağlamında Dahiliyeye bilgiler gönderildiği anlaşılmaktadır. Devlet erkanından törende kimse iştirak etmemiştir. Talebe, dostları ve halk izdihamıyla defn edilen şair M.A.Ersoy'un cenazesine katılan isimler takip edilmiştir.

Bu dokümanları özetledikte: şairin 1935'ten başlanan hastalığı sebebiyle hava değişimi için Lübnan'a, oradan ise Antakya'ya gittiği, 1936'da İstanbul'a döndüğü ve burada kanser hastalığı sebebiyle Mısır'a dönmeyeceği anlaşılmaktadır. M.A.Ersoy'un 27 Aralık 1936 tarihinde, Prens Emine tarafından, avukatı Fuat Şemsi İnan'a mahsus kendisine ayrılan Beyoğlu'ndaki Mısır Apartmanı'nda hayata veda ettiği yazılmıştır. (Bkz.ekler). Bu evraklardan anlaşıldığı gibi şair muhalif düşüncede olmuş, şapka inkılabı aleyhinde konuşmalar yapmış, batılaşmayı eleştirmiştir. Tek partili iktidarı muhalif fikirleriyle beğenmemiştir. Şairin hayatına takipler öldükten sonra da sürmüş 1963 yılında onu Malatya'da anmak isteyen öğrenciler yine takip edilmiştir (Bkz.ek).

Sefahaat'ın sonuncu cildi olan "Gölgeler" eseri ise Mısır'da arap alfabesiyle neşr edildiğinden, ülkeye sokulmamış, takip soruşturması devam ettirilmiş, en sonunda istihbarat eseri İskenderiye'ye oradan ise Roman'ya geri gönderdiğini yazmıştır (Bkz.ek).

1935 yılında yazdığı son şiirinde Sefahaatı ve tüm muhalif hayatını bu dizelerle özetleyerek noktalamış: hayatının her döneminde hakkı tutan, muhalefette kalan, unutulmuş, hür yaşayan, milliyetçi ve muhâfazakâr şair olarak vatan sevgisini şöyle dile getirmiştir:

*"Virânelerin yaşçısı baykuşlara döndüm,
Gördüm de hazânında bu cennet gibi yurdu.
Gül devrini bilseydim onun, bülbül olurdum;*

Ya Râb, beni evvel getirseydin ne olurdu?”
(Ersoy ,1935 akt., Andı, 2012).

M.A. Ersoy'un eserleri üzerine derin incelemelerde bulunmuş Somuncu (2020)'e göre “*Servet-i Fünûn'un getirmiş olduğu ağır ve ağdalı dile karşı, en sade ve en samimi Türkçeyi kullanmıştır. Türkçeyi yürekten benimsemiş Milli edebiyat döneminin dil anlayışını doğrudan olmasa da benimsemiştir*”.

Diğer bir hususa Ersoy'un Mısır'da iken yazmış olduğu aile mektuplarıdır. Şairin tüm mektup ve resimlerini kızı Suat hanım sağlığında; Mehmet Akif Ersoy'un torunu Mehmet Ruan Soydan'a hediye etmiş bu kolleksiyonlardan M.A.Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü Mehmet Akif Ersoy'un Aile Mektupları isimli kitabı tertip etmiş ve bu mektuplar hakkında bilgiler vermiştir(Karaer, 2010).

Safaat adlı eserinde Cennetmekan Sultan II. Abdulhamit'i eleştirse de diğer arkadaşları gibi Akif'de pişmanlık duymuş ve Safahat'ın 6. Cildi olan Asım'da şu dizelere yer vermiştir:

*“Giden semerciyi, derler, bulur muyuz şimdi?
Ya böyle kalfa değil, basbayağı muallimdi.
Nasıl da kadrini vaktiyle bilmedik, tuhaf iş:
Semer değilmiş o rahmetlininki devletmiş!”* (Ersoy: Safahat-Asım, 2021)

‘Resmî şahıs ve makamların ilgi göstermediği İstiklâl Marşı şairinin cenazesi, Beyazıt Camii’nden üniversite gençliğinin ve halkın katıldığı büyük bir cemaatle Edirnekapı Mezarlığı’nda dostu Babanzâde Ahmet Naim’in kabrinin yanında toprağa verildi. 1960 yılındaki yol inşaatı sebebiyle her iki mezar Süleyman Nazif’in kabriyle birlikte Edirnekapı Şehitliği’ne nakledildi. Mehmed Âkif yılı olarak ilân edilen vefatının ellinci senesinde (1986) Kültür Bakanlığı tarafından kabrinin üzerine yeni bir lahit yapıldı’ (TDVİA, 2003).

Hayatta kalan torunu Selma Ersoy'sa bir belgesel de I. TBMM'nin kurucu milletvekillerinden, II. TBMM'de ise aday çıkarılmayan dedesi Mehmet Akif Ersoy'un son günlerinde gençlerin apartmanda ziyaretine geldiğini, o zamanki hükümetin yeni İstiklal Marşı yazılması tartışmaları üzerine dedesinin tekrardan “Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmayın” dediğini belirtmiştir. Ayrıca torun Ersoy o zamanki Türkiye’de merhum dedesinin düşmanları çok olduğunu, şairliğinin bile sorgulanmaya kalkışıldığını, ölümünden 3 gün sonra ise yeni marş için TBMM Komisyonu kurulduğunu, fakat Cumhuriyet’in kurucusu merhum Mustafa Kemal Atatürk’ün Hatay seferinden dönerken hastalandığını, Mehmet Akif’in marşını beğendiğinden değiştirmeyeceğini belirten açıklama vermiştir. Torun Ersoy Atatürk hakkında ‘Paşam’ hitabı da kullanmıştır (Dedem Sürgünde Çok Acı Çekti; <https://www.youtube.com/watch?v=ptUgAHjY3Qg>)

‘Âkif’in ölümü üzerine yakın dostlarından Fatin Gökmen, “Çıktı kırklar bir ağızdan dediler târîhin, İçimizden vatanın şairi Âkif gitti”; Yusuf Cemil Ararat da, “Cevherin târîhi ahlâfa eder keşf-i nikâb; Âh gitti tercümân-ı efsah-i Ümmü’l-Kitâb” beyitlerini tarihe not düşürmüşlerdir’(TDV,2019).

Kaynaklar

Aydın, A .(2019). Mehmet Âkif'in Kastamonu Günleri. 10.11.2021 tarihinde <https://www.basinhayati.net/mehmet-akifin-kastamonu-gunleri/> sitesinden erişilmiştir.

Ata, B.(2017). Mehmet Akif Ersoy'un Gür Hisli Gür İmanlı ve İki Gözlü Nevzadı: Abdullatif Nevzad Ayasbeyoğlu ve Milli Eğitim Tarihimiz, Hamideli Tarih Dergisi, Sa.04 (Mayıs 2017), ss.44-54.

Altınbaş, N.(2015). Milli Mücadele'de Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı.Ankara: TBMM Basımevi.

Andı, F.(2012). Bir Kaç Çizgi ile Akif Portresi: Mehmet Akif Ersoy(Yayın Sahibi: M.Mazak). Sultanbeyli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayın No:7, Sultanbeyli Belediyesi Yayınları.

Coşkun, M.(2014). Vatanında Cüda İstiklal Şairi Kod Adı: İrtica-906 Mehmet Akif Ersoy.Gazi Osman Paşa Belediyesi Yayınları, İstanbul: Forart Basımevi.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (2021). Mehmet Âkif Ersoy.Ankara: Yayın No: 10 T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayınları.

Ersoy, M.A.(2021). Safahat: Asım (Yayın Sahibi: Prof.Dr.M.Şentop). Ankara, TBMM Yayınları.

Köprülü, F. (1911-12). Safahat Üzerine. Musavver Salnâme-i Servet-i Fünûn (Resimli Servet-i Fünûn Yıllığı)'nda [toplayan ve yazan: İsmail Subhi; 1328 Mali senesi (1 Mart 1327–28 Şubat 1327 (miladi 14 Mart 1911- 12 Mart 1912), İstanbul, s. 337–338].

M. Â.Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü, Karaer, N. (2010). M. Â.Ersoy'un Aile Mektupları. M. Â.Ersoy Üniversitesi Yayınları; Semih Ofset S.E.K. Yayıncılık Sağlık İnş. Ltd. Şti.

Somuncu, M. (2020). Doğumunun 147. Yılında Mehmet Akif Ersoy Ve Türkçe . Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 8 (15) , 94-101. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/54983/704393> den erişilmiştir.

TDV İslâm Ansiklopedisi (2003). M. Â.Ersoy. Ankara, C.28. s.s. 432-439 Erişim linki; <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-akif-ersoy>

Türk Dili ve Edebiyatı: Türk Dili ve Edebiyatı Teşkilatı Resmi Sitesi (2021). Mehmet Akif Ersoy Kimdir? Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri. Erişim tarihi: 29.01.2021. https://www.turkedebiyati.org/mehmet_akif_ersoy.html den erişilmiştir.

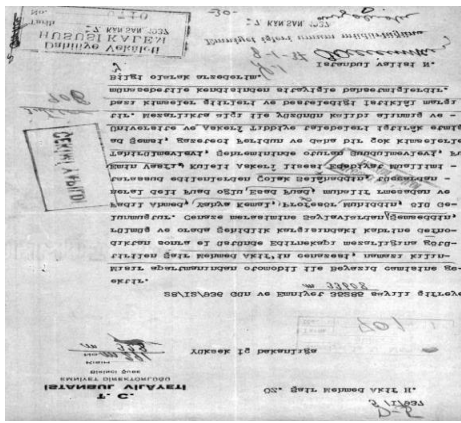
Yılmaz, M. S. Kastamonu Gazetesi. (2020). Mehmet Akif'in Kastamonu Günleri. 10.11.2021 tarihinde <http://www.kastamonugazetesi.com.tr/mehmet-akifin-kastamonu-gunleri/> sitesinden erişilmiştir.

Yeni Şehir Belediyesi Sitesi (t.y.). Nasrullah Camii Vaazı. 10.11.2021 tarihinde https://yenisehir.fandom.com/tr/wiki/Nasrullah_Camii_vaaz%C4%B1 sitesinden erişilmiştir.

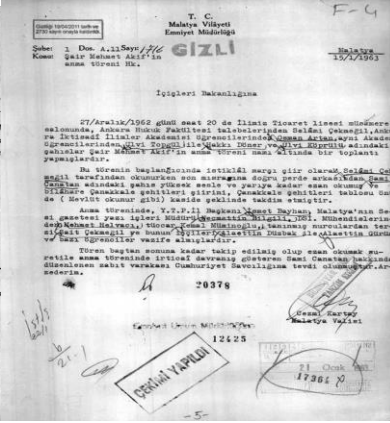
You Tube Kanalı, Ersoy, S.(2020). Dedem Sürgünde Çok Acı Çekti; Erişim Linki: <https://www.youtube.com/watch?v=ptUgAHjY3Qg>

Ekler

a)

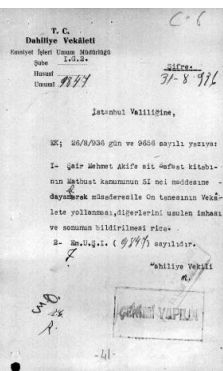
b)

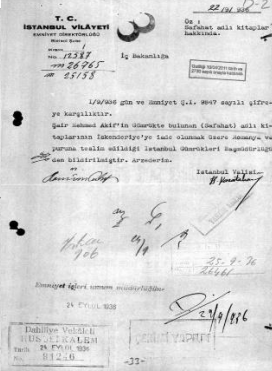
c)

d)

f)

Rəyçilər: Prorektor/ Rektör Yrd.Prof.Dr. Yücel Gelişli T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Tarihi ABD Öğretim Üyesi ve TC Gazi Üniversitesi Tarih Eğitimi ABD (E) Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Şahingöz.